

การบังคับให้พระภิกษุต้องสละสมณเพศเมื่อถูกกล่าวหาคดีอาญา The Invalidation of Monkhood in having accused of crime

วิจิตร เรือนอินทร์*

Received: June 12, 2018

Revised: August 23, 2018

Accepted: September 15, 2018

บทคัดย่อ

การที่พระภิกษุเมื่อถูกกล่าวหาในคดีอาญา และศาลมีให้ประกันตัว กระบวนการยุติธรรมยังไม่ถึงที่สุด แต่พระภิกษุผู้ถูกกล่าวหา กลับถูกบังคับให้สละสมณเพศทั้งที่ไม่สมัครใจถือว่าการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลหรือไม่ และการที่พระภิกษุถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาทางบ้านเมืองอาจเป็นเพียงลหุโทษ แต่การบังคับให้พระภิกษุสละสมณเพศเท่ากับลงโทษทางพระวินัยสงฆ์ที่หนักที่สุด คือ พระภิกษุต้องอาบัติปาราชิกสถานเดียวเท่านั้น กรณีบังคับให้พระภิกษุต้องสละสมณเพศเอาไว้ก่อน เป็นการแก้ปัญหาคดีที่ผิดกระบวนการยุติธรรม จึงยังเป็นปัญหาที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในหมู่ชาวพุทธและสังคมไทยหาข้อยุติไม่ได้ อาจเป็นช่องว่างที่จะสร้างปัญหาทำลายความมั่นคงของพระพุทธศาสนาและพระภิกษุในอนาคตทั้งอาจจะเป็นเครื่องมือให้ผู้ที่ไม่หวังดีนำไปแสวงหาผลประโยชน์ โดยอาศัยช่องว่างของคำว่า “โลกวิชชะ” อย่างจงใจและบิดเบือนเจตนารมณ์ของค่านี้นี้ไป บทความนี้ ผู้เขียนต้องการกระตุ้นทางความคิดให้ผู้มีส่วนได้เสียของกระบวนการยุติธรรม ตระหนักถึงจุดเปราะบางและแสวงหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและสภาพสังคมไทยเพื่อเป็นบรรทัดฐานสร้างความเชื่อมั่นในหลักธรรมาภิบาล อารังความยุติธรรมให้แก่พระภิกษุและชาวพุทธ

Abstracts

The renunciation of being monkhood in the case of accused of a criminal case is a major problem that undermines the stability of Thai monastic administration and the confidence of Buddhists. At present, this matter is still controversial and criticized in Thai society. The author desires to show the development and historical background of the *Sangha Act* and the issues of

* รองสารวัตรสายปฏิบัติการป้องกันปราบปราม สถานีตำรวจภูธรข้างเขื่อน 199 หมู่ 2 ถนน โขชนา ตำบลข้างเขื่อน อำเภอเมืองเชียงใหม่ เชียงใหม่ 50300

leaving the Order according to the monastic discipline, *Sangha Act*, Criminal Procedure Code and *Lokavajja* (worldly fault). In order to seek the solution of the abovementioned and including trying to offer flaws and reduce legal gaps to create the justice for the Buddhist monk and Thai society.

Keywords: renunciation of being monkhood, Buddhist monk, criminal case

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาได้หยั่งรากลึกลงในสังคมไทยมาเป็นระยะเวลาช้านาน ถือเป็นเสมือนรากแก้วหนึ่งของระบบจริยธรรมและศีลธรรมของคนไทย (กฤษณา บุญยสมิต, 2549: 272) พระภิกษุในฐานะเป็นตัวแทนของหลักจริยธรรมและศีลธรรมในเชิงรูปธรรม (นิตดาภา ภั้งคานนท์, 2551: 1) พระภิกษุก็ถือเป็นพลเมืองคนหนึ่งของรัฐด้วย ซึ่งต้องอยู่ภายใต้กรอบแห่งกฎหมายของบ้านเมือง หากอยู่ในสมณเพศต่างจากกับฆราวาส ซึ่งพระสงฆ์เองก็มีหลักพระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์คอยควบคุมกำกับความประพฤติของภิกษุอีกชั้นหนึ่งด้วยการที่อำนาจรัฐปฏิบัติต่อบุคคลผู้กระทำความผิดด้วยมาตรฐานแบบฆราวาสต่อพระภิกษุ อาจจะไม่เหมาะสม ละเมิดวินัยพระสงฆ์หรือไม่และเป็นการกระทำที่เกินกว่าเหตุหรือไม่ สมควรที่รัฐจะต้องมีวิธีปฏิบัติที่แตกต่างกันระหว่างพระภิกษุกับฆราวาสหรือไม่ (สัมพันธ์ เสริมชีพ, 2543: 16)

ประเด็นที่ต้องการนำเสนอตรงนี้ก็คือ เมื่อพระภิกษุถูกอำนาจรัฐกล่าวหาว่า มีความผิดทางอาญา ซึ่งต้องทำการสืบสวนเพื่อกล่าวหาเสนอฟ้องต่อไป และเมื่อศาลไม่ให้ประกันตัวออกมาสู้คดี จำเป็นต้องฝากขังผู้ต้องหา แต่รัฐไม่มีความชอบธรรมที่จะควบคุมหรือคุมขังผู้ถูกกล่าวหาในเพศพระภิกษุ ทางที่สะดวกของเจ้าพนักงานก็ บังคับให้พระภิกษุสละสมณเพศก่อนแล้วคุมขังเมื่อกระบวนการยุติธรรมถึงที่สุด ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีความผิด ก็ไม่สามารถกลับคืนสมณเพศได้เหมือนเดิม เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลเพราะอำนาจรัฐที่ทำเกินกว่าเหตุ

การสละสมณเพศ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. การสละสมณเพศด้วยความสมัครใจ 2. การบังคับให้สละสมณเพศ ด้วยความไม่สมัครใจ จะขอให้ข้อมูลเกี่ยวกับการสละสมณเพศของพระภิกษุตามพระธรรมวินัยกฎหมายคณะสงฆ์ และกฎหมายบ้านเมือง ดังนี้

1. การสละสมณเพศตามปกติ คือ การลาสิกขาด้วยความสมัครใจ
2. การสละสมณเพศทางพระวินัย เพราะหมดคุณสมบัติความเป็นสมณะ คือ ต้องอาบัติปาราชิก
3. การสละสมณเพศตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม (2535) ว่าด้วยนิคหกรรมและการสละสมณเพศ
4. การสละสมณเพศเพราะถูกกล่าวหาในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การสละสมณเพศ ในกรณีนี้ 1 และ กรณีที่ 2 ถือว่าเป็นการสละสมณเพศโดยชอบธรรม และถูกต้องตามพระธรรมวินัยส่วนการสละสมณเพศ ในกรณีนี้ 3 คือ การสละสมณเพศตามกฏนิคหกรรมและการสละสมณเพศ ที่แบ่งการพิจารณาออกเป็น 4 กรณี คือ (1) พิจารณาตาม พระ

ธรรมวินัยปิฎกเข้าลักษณะปาราชิก 4 ข้อใดข้อหนึ่ง(2) พิจารณาตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(3) พิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา(4) พิจารณากรณีโลกวัชชะหมายถึงการประพฤติที่ชาวโลกติเตียนและในกรณีที่ 4 มีการเกี่ยวข้องกับคดีความทางบ้านเมือง เมื่อพระภิกษุถูกกล่าวหาในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาการปฏิบัติตามกฎหมายย่อมเกิดปัญหา และมีความสับสนในทางปฏิบัติกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ประเด็นที่น่าสนใจ จนเกิดปัญหาวิพากษ์วิจารณ์ในสังคมปัจจุบัน ดังกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ปฏิบัติการจับกุมควบคุมตัวพระภิกษุระดับพระราชอาคณะหลายรูปที่ถูกกล่าวหาว่า มีส่วนพัวพัน “คดีเงินทอนวัดและทุจริต” และจับกุมพระพุทธรูปพระ ในข้อหาสนับสนุนปล้นทรัพย์ ในวันเดียวกัน ได้นำตัวมาสอบปากคำที่กองบังคับการปราบปรามและนำไปสู่การให้ “สละสมณเพศ” หรือเรียกตามภาษาชาวบ้านว่า “จับพระสึก”

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อคิดและเสนอแนะนำไปเพื่อเป็นกรณีศึกษาวิเคราะห์และชี้ให้เห็นว่าการสละสมณเพศในพุทธศาสนามีที่ประเภท มีกรณีใดบ้าง? การสละสมณเพศโดยไม่สมัครใจจะมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญหรือไม่? ถ้าหากปรากฏว่าศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดยกฟ้องให้พ้นผิดตามคำฟ้องที่กล่าวอ้างนั้นจะคืนสถานะสภาพให้แก่พระภิกษุได้หรือไม่? อย่างไร? ถ้าเปรียบเทียบกับข้าราชการทหาร ตำรวจ พลเรือนทั่วไป เมื่อศาลพิพากษาถึงที่สุดยกฟ้อง ผู้ถูกฟ้องนั้นย่อมได้รับสิทธิคืนสู่สถานภาพเดิม เช่น เงินยศ ตำแหน่ง สวัสดิการอื่นๆย้อนหลังได้ตามระเบียบที่ได้กำหนดไว้

2. การพัฒนาการและความเป็นมาของกฎหมายปกครองพระสงฆ์

ได้มีข้อกำหนดหรือกฎหมายที่จะใช้ปกครองพระสงฆ์ในประเทศไทยนั้นมีประวัติความเป็นมาและพัฒนาการมาอย่างยาวนานแล้ว แต่ที่ปรากฏให้เห็นชัดเจน คือ ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่มีการกำหนดกฎระเบียบของพระสงฆ์ไว้ในพระราชกำหนดเก่า และในพระราชกำหนดใหม่ในกฎหมายตราสามดวง โดยได้กล่าวถึงการกระทำผิดของพระสงฆ์ไว้จนถึงขนาดที่ฝ่ายบ้านเมืองต้องเข้าไปดูแลออกกฎหมายเพื่อใช้บังคับ ซึ่งมีทั้งในกรณีที่พระสงฆ์ประพฤติผิดทั้งในเรื่องที่ร้ายแรงและไม่ร้ายแรง แต่เรื่องที่ร้ายแรงนั้นโดยส่วนใหญ่มักจะมีการบัญญัติกฎหมายเพื่อลงโทษด้วย เช่น การประพฤติผิดปาราชิก อีกทั้งยังมีเรื่องการปกครองตนเองในคณะสงฆ์เมื่อเกิดกรณีพิพาทอีกด้วย (นิตดาภา ภังคานนท์, 2551: 23)

ด้วยเหตุที่ว่าพระสงฆ์มีสถานะพิเศษที่แตกต่างจากประชาชนทั่วไป ในสมัยรัชกาลที่ 1 นอกจากจะทรงอุปถัมภ์ให้มีการทำสังคายนาพระไตรปิฎกขึ้นใน พ.ศ.2331 แล้ว ยังทรงโปรดเกล้าฯ ให้ออกกฎหมายสงฆ์จำนวน 10 หัวข้อใหญ่ (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 2547: 6) โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชำระกฎหมายเก่าที่มีมาแต่ครั้งโบราณ แล้วรวบรวมเป็นประมวลกฎหมายขึ้นเมื่อจุลศักราช 1166 (พ.ศ. 2347) โปรดให้เรียกว่า “กฎหมายตราสามดวง” กฎพระสงฆ์ก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายตราสามดวง โดยอยู่ในส่วนของพระราชนิติศาสตร์หรือราชนิติคดี ซึ่ง

เป็นกฎหมายฝ่ายบริหารปกครอง เป็นกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับราชประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการดูแลพระสงฆ์ มีข้อบังคับทั้งหมด 10 ข้อใหญ่ โดยเป็นการวางหลักเกณฑ์ หลักปฏิบัติ ข้อพึงปฏิบัติ ข้อห้าม การสอดส่องดูแล การกำกับตรวจสอบ เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายประพฤติตนได้สมกับสมณเพศ ตามพระธรรมวินัยและมีบทลงโทษกรณีต่างๆ ไว้ด้วย (ชาญณรงค์ บุญหนุน, 2549: 39) โดยใน 10 ข้อใหญ่นี้ ได้มีการระบุความผิดของพระสงฆ์ตามกฎหมายพระสงฆ์สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท กล่าวคือ

1. ความผิดอันเป็นการกระทบกระเทือนถึงความเลื่อมใสศรัทธาโดยตรง หรือความผิดที่ทำให้ศาสนาเศร้าหมอง ได้แก่ ความผิดฐานลักทรัพย์ เสพเมถุน รกร่วมเพศ โดยมีบัญญัติในกฎพระสงฆ์ ข้อ 1 ข้อ 5 ข้อ 6 ข้อ 8 ข้อ 9 ข้อ 10

2. ความผิดอันเป็นการกระทบกระเทือนถึงความมั่นคงของประเทศ ได้แก่ ความผิดอาชญากรรม อวดอ้างตนเป็นเป็นผู้วิเศษ หรือ กรณีช่องสุ่มตั้งตัวเป็นผู้มีอิทธิพลซึ่งมีผลกระทบต่อความมั่นคงของบ้านเมืองและอาจทำให้บ้านเมืองเกิดความปั่นป่วนได้ โดยมีบัญญัติในกฎพระสงฆ์ ข้อ 2 ข้อ 3

3. ความผิดอันเป็นการฝ่าฝืนกฎของผู้ปกครองสงฆ์ หรือที่เรียกว่าความผิดอันทำให้สงฆ์แตกแยก ความผิดเหล่านี้เช่น การไม่เคารพพระสงฆ์ผู้ที่เป็นชั้นปกครอง โดยมีบัญญัติในกฎพระสงฆ์ ข้อ 3 ข้อ 4 ข้อ 7

ตัวอย่างบทลงโทษ ในกรณีถ้าภิกษุรูปใดต้องอาบัติปาราชิกให้มาบอกแก่สงฆ์ ปกปิดโทษไว้เข้ากระทำสังฆกรรมร่วมกับพระสงฆ์ให้พระศาสนาเศร้าหมอง ถ้ามีผู้ฟ้องร้อง แล้วพิจารณาว่าเป็นความจริง ให้เอาตัวเป็นโทษถึงสิ้นชีวิต ให้บริษัชบาตรขับเชี่ยนตีโดยญาติโยมให้จงหนัก ไม่ให้เอาเป็นเยี่ยงอย่าง ซึ่งมีใช้เฉพาะแต่ในกฎพระสงฆ์ 10 ข้อเท่านั้นที่มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของพระสงฆ์ แต่ยังมีส่วนอื่นแทรกอยู่ในกฎหมายตราสามดวงอีก ไม่ว่าจะเป็นในพระธรรมศาสตร์ พระราชศาสตร์ และพระราชนิติศาสตร์ นอกจากนั้น ในพระราชกำหนดเกล้าฉบับที่ 31 และ ฉบับที่ 50 ยังมีการกำหนดศาลที่มีอำนาจชำระความที่กล่าวหาพระภิกษุสามเณรทำผิดด้วยพระวินัยว่าให้พิจารณาที่กรมธรรมการไว้ด้วย (คทาจุฑา วีระวงษ์, 2554, 46-55)

ต่อมา ในสมัยรัชกาลที่ 4 เมื่อทรงขึ้นครองราชย์แล้ว พระองค์ก็ได้ออกประกาศในเรื่องเกี่ยวกับพระสงฆ์มากถึง 343 ฉบับ หากรวมทั้งพระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา และกฎหมายอื่นๆ แล้วก็รวมถึง 500 เรื่อง และในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงได้มีการออกกฎหมายพระราชบัญญัติปกครองสงฆ์ ร.ศ. 121 เปรียบเสมือนธรรมนูญการปกครองคณะสงฆ์ ที่กำหนดโครงสร้างการบริหารไว้อย่างเป็นระบบเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ คือ มีการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ซึ่งรับผิดชอบในการดูแลกิจการคณะสงฆ์ทั่วราชอาณาจักรโดยเป็นอำนาจหน้าที่ของพระมหากษัตริย์และมหาเถรสมาคม เมื่อประเทศไทยเข้ามาสู่รัฐสมัยใหม่ที่มีระบบกฎหมายทัดเทียมนานาอารยประเทศต่างๆ กฎหมายที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ก็เป็นไปตามกฎหมายอาญาที่เป็นกฎหมายหลักของบ้านเมือง มีการบัญญัติกฎหมายอาญาอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรครั้งแรก

ของประเทศไทย โดยกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ซึ่งประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2451 (หยุด แสงอุทัย, 2548: 13)

ในช่วงปี พ.ศ. 2484 เนื่องจากคณะรัฐบาลสมัยนั้นต้องการความชอบธรรมเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จึงมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการปกครองสงฆ์ให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น จึงมีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ขึ้นมา ต่อมาในสมัยจอมพลสฤษดิ์ธนะรัชต์ ประกาศให้ยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 และประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ถือเป็นกฎหมายหลักในปัจจุบันที่ใช้ในการปกครองในวงการของสงฆ์โดยเป็นกฎหมายที่ปรับปรุงจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ขึ้นใหม่ ให้เหมาะสมแก่กาลสมัย เท่ากับเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งพุทธอาณาจักร ซึ่งเทียบได้กับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (โชติ ทองประยูร, (2506: 79)

นับตั้งแต่นั้นจนถึงในปัจจุบัน เมื่อพระสงฆ์กระทำความผิดตามกฎหมายบ้านเมืองหรือตามกฎหมายอาญาแล้ว พระสงฆ์ก็ต้องรับผิดชอบตลวงโทษที่กฎหมายได้กำหนดไว้ โดยขั้นตอนหรือกระบวนการลงโทษพระสงฆ์นั้นก็ต้องดำเนินการตามขั้นตอนทั่วไปในฐานะประชาชนคนหนึ่งที่ทำผิดกฎหมาย โดยนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาปรับใช้เพื่อลงโทษพระสงฆ์ที่กระทำความผิดกฎหมายที่มีโทษทางอาญา ซึ่งอาจมีบางขั้นตอนการที่แตกต่างจากการดำเนินคดีโดยทั่วไป เพราะพระสงฆ์นั้นเป็นสมณเพศ การดำเนินคดีบางขั้นตอนนั้นก็อาจจะไม่เหมาะสมได้ เช่น การนำพระสงฆ์เข้าห้องขัง หรือเรือนจำ ดังนั้น จึงต้องมีขั้นตอนการให้พระภิกษุลาสิกขาบทก่อน ซึ่งได้นำไปสู่ประเด็นปัญหาข้อถกเถียงกันถึงความเหมาะสมและสิทธิที่ชอบธรรมในเวลาต่อมา สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวว่า พระวินัย ก็คือ การจัดโครงสร้างวางระบบแบบแผนของชุมชนหรือสังคม เพื่อให้หมู่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันโดยมีความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ที่ดีงาม ที่จะได้รับประโยชน์จากธรรม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2541: 16) ประโยชน์จากธรรมนั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า 10 ประการ คือ เพื่อความดีงามแห่งสงฆ์, เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งสงฆ์, เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก, เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก, เพื่อกำจัดอาสวะ (ความชั่วร้าย) ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน, เพื่อป้องกันอาสวะที่จะเกิดขึ้นในอนาคต, เพื่อความเลื่อมใสของบุคคลที่ยังไม่เลื่อมใส, เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของบุคคลผู้เลื่อมใสแล้ว, เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม (พระศาสนา) และเพื่ออนุเคราะห์พระวินัย คือเพื่อค้ำจุนพระวินัยรักษาระเบียบแบบแผนที่ดีไว้ (เสฐียรพงษ์วรรณปก, 2537: 74)

ดังนั้น เพื่อให้ประโยชน์ทั้งหมดเกิดขึ้นแก่คณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าจึงได้วางบทลงโทษหรือที่เรียกว่าอาบัติไว้ 3 สถาน คือ อาบัติหนัก ได้แก่ ปาราชิก ซึ่งเมื่อเข้าลักษณะนี้แล้วจะขาดจากการเป็นพระสงฆ์ทันที ไม่สามารถที่จะแก้ไขให้เหมือนเดิมได้ อาบัติอย่างกลาง ได้แก่ สังฆาทิเสส เมื่อต้องลักษณะนี้แล้วสามารถที่จะแก้ไขได้โดยการอยู่กรรมเพื่อทรมานตนเอง และอาบัติอย่างเบา ได้แก่ ฤทธัจฉัย, ปาจิตตีย์, ปาฏิเทสนียะ, ทุกกฏ และทุพภาสิต เมื่อต้องเข้าลักษณะนี้แล้วสามารถแก้ไขได้โดยการการประจานตนเองต่อหน้าภิกษุ จะเห็นได้ว่า ข้อบัญญัติที่

เป็นข้อห้ามที่สำคัญ คือ เรื่องปาราชิกเท่านั้น ปาราชิก แปลว่า ผู้พ่ายแพ้ คือ พ่ายแพ้ต่ออุดมการณ์ทางศาสนา โดยเป็นประเภทของโทษที่เกิดจากการล่วงละเมิดสิกขาบทประเภทครุกาบัติ คือ โทษหนักอาบัติปาราชิกจึงเป็นเรื่องที่ร้ายแรงที่สุดของพระสงฆ์ การที่พระสงฆ์กระทำสิ่งที่ปาราชิกนี้ ความเป็นสมณเพศของพระสงฆ์จะสิ้นสุดลงทันที ปาราชิกมีทั้งสิ้น 4 สิกขาบท คือ สิกขาบทที่ 1 ภิกษุเสพเมถุน สิกขาบทที่ 2 ภิกษุลักทรัพย์ สิกขาบทที่ 3 ภิกษุแก่งฆาตมนุษย์ให้ตาย สิกขาบทที่ 4 ภิกษุอวดอุตริมนุสสรรม สิกขาบททั้ง 4 ข้อนี้ ภิกษุรูปใดต้องอาบัติ ถือเป็นอันตรายจากความเป็นภิกษุทันทีโดยไม่ต้องมีพิธีลาสิกขาบทหรือพิธีสละสมณเพศใด ๆ และห้ามอุปสมบทซ้ำอีกในชาตินี้ ดังนี้ ภิกษุที่ประพฤติพรหมจรรย์อยู่จึงยอมจะ “รู้้อยู่แก่ใจตน” ว่าตนได้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ต้องอาบัติถึงปาราชิกหรือไม่และตนได้พ้นจากความเป็นภิกษุแล้วหรือยัง ส่วนถ้ายังไม่ยอมรับ หากมีการโจทก์ฟ้องกันเกิดขึ้นก็จะมี การสอบสวนโดยกระบวนการของคณะสงฆ์เอง

กรณีที่ 1 การพิจารณาการสละสมณเพศด้วยพระธรรมวินัยปิฎก

ถ้าพิจารณาตามพระธรรมวินัย โดยเฉพาะโทษสูงสุด คือ อาบัติปาราชิก คำว่า “อาบัติปาราชิก” ถือเป็นโทษหนักสูงสุดในวินัยของสงฆ์ปรากฏในพระวินัยปิฎก เป็นเรื่องที่ว่าด้วยวินัยหรือบทบัญญัติที่เกี่ยวกับหลักแห่งความประพฤติ มารยาท ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม และการดำเนินชีวิตแบบพรหมจรรย์ของพระภิกษุ นับตั้งแต่สมัยพุทธกาลถึงปัจจุบันสังคมโลกได้พัฒนามาอย่างต่อเนื่องแต่พระธรรมวินัยปิฎกยังคงยึดมั่นดำรงไว้อยู่เดิม ด้วยเหตุที่ว่าพระสงฆ์มีสถานะพิเศษที่แตกต่างจากประชาชนทั่วไป ในสมัยรัชกาลที่ 1 นอกจากจะทรงอุปถัมภ์ให้มีการทำสังคายนาพระไตรปิฎกขึ้นใน พ.ศ.2331 แล้ว ยังทรงโปรดเกล้าฯ ให้ออกกฎหมายจำนวน 10 หัวข้อใหญ่ แต่ก็เป็นเพียงบางส่วนเท่านั้น ดังนั้นจะขอกล่าวการสละสมณเพศตามพระธรรมวินัยปิฎกโดยปาราชิก 4 อย่าง ซึ่งจัดอยู่ในประเภทครุกาบัติ จึงต้องหยิบยกขึ้นมาพิจารณาเพราะปัจจุบันมีประเด็นปัญหาขัดแย้งข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติระหว่างพระธรรมวินัยกับกฎหมายอาญา ขออธิบายให้เข้าใจเป็นกรณีดังนี้

ปาราชิกข้อที่ 1 การเสพเมถุน

ปาราชิกข้อที่ 2 ลักทรัพย์ ตั้งแต่ 5 มาสกขึ้นไป

ปาราชิกข้อที่ 3 ฆาตมนุษย์

ปาราชิกข้อที่ 4 อวดอุตริมนุสสรรม

ปาราชิกข้อที่ 1 การเสพเมถุน มีวัตถุประสงค์ใกล้เคียงกับสากลทั่วโลก หมายถึง ร่วมสัมพันธ์ทางเพศกับมนุษย์หรืออมนุษย์แม้แต่สัตว์เดรัจฉานและซากศพก็ตาม โดยมีเจตนา ไม่ว่าบุคคลนั้น อายุเท่าใดก็ตามตามพระธรรมวินัยถือว่าพระภิกษุรูปนั้นสิ้นสุดสภาพพ้นจากการเป็นพระภิกษุโดยทันทีไม่ต้องมีพิธีกรรมลาสิกขาบทแต่อย่างใดกรณีเช่นนี้เป็นเรื่องมีจิตสำนึกของพระภิกษุควรจะมีมากกว่า ต้องแยกพิจารณา 3 ประเด็นดังนี้

1) พิจารณาตามพระธรรมวินัย ต้องปราศจากพันสภาพขาดจากการเป็นภิกษุทันที แต่ ถ้าหากพระรูปนั้นไม่มีจิตสามัญสำนึก ยังดำรงตนอยู่ตามปกติแล้วจะอย่างไร? มีกระบวนการ ตรวจสอบอย่างไร? ว่าต้องอาบัติปราชิกจริงหรือไม่? กรณีเช่นนี้ อาจจะมีคนบางกลุ่มนำไปตีความ รวมไปถึง อนาคต พากผู้เยาว์ ได้หรือไม่? ควรจะแก้ไขอย่างไร?

2) พิจารณาตามกฎหมายอาญา ถ้าเสพเมถุนกับหญิงที่บรรลุนิติภาวะแล้วโดยหญิงนั้น ยินยอมพระภิกษุไม่มีความผิดกฎหมายอาญา แต่ผิดพระธรรมวินัย

3) พิจารณาพระธรรมวินัยร่วมกับ กฎหมายอาญา เช่นพระภิกษุเสพเมถุนกับหญิงที่มีอายุ ต่ำกว่า 15 ปี ถึงแม้จะยินยอมหรือไม่ก็ตามผิดทั้งพระธรรมวินัยและกฎหมายอาญา

พาราชิกข้อที่ 2 การลักทรัพย์ มีวัตถุประสงค์ตรงกับกฎหมายอื่น ๆ ทั่วโลก หมายถึง ลัก ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้ ตั้งแต่ 5 มาสกขึ้นไป ซึ่งเป็นค่าที่บัญญัติขึ้นมาตั้งแต่สมัย พุทธกาล แต่ได้มาปรับปรุงให้เทียบเท่ากับ 1 บาทไทย หรือจะเทียบเท่ากับเงินสกุลอื่นๆ เช่น ดอลลาร์ ยูโร ได้หรือไม่? ตรงกับกฎหมายซึ่งได้บัญญัติว่า “ ผู้ใดเอาทรัพย์ของผู้อื่นไปหรือ ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยไปโดยทุจริตผู้นั้นกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ “ ต้องพิจารณาแยก 2 ประเด็น

1) พิจารณาตามพระธรรมวินัย ถือว่าต้องอาบัติปราชิกทันทีโดย ใช้จิตสามัญสำนึก เป็นหลักสำคัญ

2) พิจารณาตามกฎหมายอาญาปัญหาเมื่ออยู่ว่า ซึ่งเป็นปัญหาในการตีความหมาย คำว่า “ทรัพย์” นี้รวมไปถึงในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือไม่? เพราะสถานการณ์ของสังคมโลก พัฒนาก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีการโอนเงินทางธนาคาร อาจจะมีคนบางกลุ่มนำไปตีความรวม ไปถึง ฉ้อโกงทรัพย์ ยักยอกทรัพย์ ทุจริต ฟอกเงิน ขอยกตัวอย่างในทางคดี กรณีพระภิกษุถูก กล่าวว่ารลักทรัพย์ จริงหรือไม่? ยังไม่ชัดเจน ถ้าพระภิกษุรูปนั้นปฏิเสธข้อู้คดีในชั้นศาล จะเข้า ลักษณะต้องปราชิกหรือไม่? และต้องสละสมณะเพศหรือไม่? จะปฏิบัติอย่างไร?

พาราชิกข้อที่ 3 ฆ่ามนุษย์ หมายถึง พรากกายมนุษย์จากที่มีชีวิตให้ไร้ชีวิต หรือทำให้ ชีวิตมนุษย์ตาย พาราชิกข้อนี้ซึ่งตรงกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 228 บัญญัติว่า “ผู้ใดฆ่า ผู้อื่นต้องระวางโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี”

1) พิจารณาตามพระธรรมวินัย ถ้ารับสารภาพ มีพยานหลักฐานมีน้ำหนักเพียงพอ ชัดเจนการให้สละสมณะเพศคงไม่มีปัญหาสงสัยแต่ประการใด

2) พิจารณาตามกฎหมายอาญาปัญหาเมื่ออยู่ว่า ถ้าปฏิเสธการกระทำดังกล่าว และ อาจรวมไปถึง พยายามฆ่า ทำร้ายร่างกาย หรือไม่? ขอยกตัวอย่างในทางคดี กรณีพระภิกษุถูก กล่าวว่าร พยายามฆ่า หรือทำร้ายร่างกาย จะจริงหรือไม่? ยังไม่ชัดเจน ถ้าพระภิกษุรูปนั้นปฏิเสธ ข้อู้คดีในชั้นศาล จะเข้าลักษณะต้องปราชิกหรือไม่? จะต้องสละสมณะเพศหรือไม่? จะปฏิบัติ อย่างไร?

พาราชิกข้อที่ 4 อวดอุตริมนุสธรรม หมายถึง การที่ภิกษุแสดงตนหรือพูดให้ผู้อื่นเข้าใจว่าตนได้ฌานชั้นนั้นชั้นนี้หรือสำเร็จมรรคผล ไม่สามารถมีหรือเป็นได้มิใช่วิสัยของมนุษย์ทั่วไป เป็นต้น

พิจารณาตามพระธรรมวินัย มีปัญหาอยู่ว่า พาราชิกข้อนี้เป็นเรื่องความเชื่อความละเอียดอ่อนซึ่งมีความหมายหาข้อสรุปไม่ได้ยากต่อการพิสูจน์เอาเหตุและผลมาอ้างว่า การกระทำล่วงละเมิดพระธรรมวินัยข้อนี้มีลักษณะเป็นอย่างไร? จะมีขั้นตอนดำเนินการอย่างไร? ควรจะปรับปรุงแก้ไขอย่างไร?

พิจารณาตามกฎหมายปัญหาที่มีอยู่ว่า จะตีความเข้าลักษณะข้อหาหลอกลวงผู้อื่นหรือไม่? เพราะอาจมีพฤติการณ์ยังไม่ชัดเจน ถ้าพระภิกษุรูปนั้นปฏิเสธข้อเท็จจริงในชั้นศาล จะเข้าลักษณะพาราชิกหรือไม่? ต้องสละสมณเพศหรือไม่? จะปฏิบัติอย่างไร?

ดังนั้นอาบัติพาราชิก 4 อย่างดังกล่าวนี้เป็นข้อบังคับฝ่ายพุทธจักรซึ่งจะเน้นเอาความรู้สึกร่วมกันรับผิดชอบเป็นหลักสำคัญ แต่ฝ่ายอาณาจักรใช้กฎหมายอาศัยหลักข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐานที่พิสูจน์ชัดปราศจากความสงสัยได้ว่าได้กระทำความผิดจริงจึงลงโทษตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ ซึ่งมีความขัดแย้งเกิดปัญหาในทำปฏิบัติของกระบวนการยุติธรรมของศาลอาญาและกระบวนการยุติธรรมของคณะสงฆ์

กรณีที่ 2 การพิจารณาการสละสมณเพศตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม (พ.ศ.2535) ว่าด้วยนิคหกรรมและการสละสมณเพศ

การสละสมณเพศตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม (พ.ศ.2535) สามารถแบ่งออกเป็นกรณีที่ต้องศึกษาทำความเข้าใจร่วมกัน 4 ประเด็น ดังนี้

ปัจจุบันเมื่อเกิดกรณีพระภิกษุต้องหาคดีอาญา ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีบทบัญญัติไว้เป็นกรณีพิเศษแต่อย่างใด จึงต้องปฏิบัติตามกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปแต่มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และฉบับแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งมีมาตราของกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังนี้

ประเด็นที่ 1 ตาม มาตรา 26 บัญญัติว่า “ พระภิกษุรูปใดล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้ได้รับนิคหกรรมให้สึก ต้องสึกภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ไต่ทราบบำชีวินิจฉัยนั้นมาตรา 27บัญญัติว่า “ เมื่อพระภิกษุรูปใดต้องด้วยกรณีข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้

- (1) ต้องคำวินิจฉัยตามมาตรา 25 ให้รับนิคหกรรมไม่ถึงให้สึก แต่ไม่ยอมรับนิคหกรรมนั้น
- (2) ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจฉิน
- (3) ไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง
- (4) ไม่มีวัดเป็นที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

ให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายเถรสมาคมพระภิกษุผู้ต้องคำวินิจฉัยให้สละสมณเพศตามวรรคสอง ต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำวินิจฉัยนั้น”

ประเด็นที่ 2 ตาม มาตรา 28 บัญญัติว่า “ พระภิกษุรูปใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้เป็นผู้สึกเป็นบุคคลล้มละลาย ต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด”

ส่วนในกรณีที่พระภิกษุถูกดำเนินคดีในช่วงการจับกุม ในมาตรา 29 ได้บัญญัติเกี่ยวกับหลักการปล่อยตัวชั่วคราวและการควบคุมพระภิกษุสงฆ์ที่ตกเป็นผู้ต้องหาไว้เป็นพิเศษแตกต่างจากบุคคลทั่วไปและการดำเนินการให้พระภิกษุสละสมณเพศ ดังนี้

ประเด็นที่ 3 ตาม มาตรา 29 บัญญัติว่า “ พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมีได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้”

กรณีที่ 3 การพิจารณาการสละสมณเพศตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ไกรณีพนักงานสอบสวน อัยการ และศาล เห็นควรไม่ให้ปล่อยตัวชั่วคราว หรือไม่ให้ประกันตัว จำเป็นต้องบังคับให้สละสมณเพศ ทั้งที่ยังมิได้พิสูจน์ว่าละเมิดพระธรรมวินัย ถ้าถูกคุมขังไปสักกระยะหนึ่ง เมื่อได้รับประกันตัว หรือศาลยกฟ้องให้พ้นผิด จะคืนสถานภาพและสิทธิประโยชน์ที่ควรจะได้ได้อย่างไร? จะเห็นได้ว่า ตามมาตรา 29 นั้น กำหนดให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาสละสมณเพศได้ เมื่อพนักงานสอบสวนและอัยการเห็นว่าไม่ควรปล่อยชั่วคราว สมควรควบคุมตัวไว้ใน 3 กรณีดังนี้

กรณีที่ 1 เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ (แล้วแต่กรณี) ไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว(ไม่ให้ประกันตัว) และเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม พนักงานสอบสวนดำเนินการให้สละสมณเพศได้ (ถ้าเจ้าอาวาสที่พระรูปนั้นสังกัด รับตัวไว้ควบคุมก็ไม่ต้องสละสมณเพศ)

กรณีที่ 2 เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ (แล้วแต่กรณี) ไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว (ไม่ให้ประกันตัว) และไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม พนักงานสอบสวนดำเนินการให้สละสมณเพศได้

กรณีที่ 3 เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ (แล้วแต่กรณี) ไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว (ไม่ให้ประกันตัว) และพระภิกษุรูปนั้นมีได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง (ถือเป็นพระจรจัด) ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้

การดำเนินการให้พระภิกษุดังกล่าวสละสมณเพศเสีย ก็เพื่อใช้เป็นเหตุอ้างว่า ไม่ต้องการให้พระภิกษุห่มจีวรต้องเข้าไปอยู่ในคุกนั่นเอง คือ เป็นไปตามมาตรา 30 ว่า “เมื่อจะต้อง

จำคุก กักขังหรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น”

การสละสมณเพศตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ส่วนนี้ทำให้เกิดประเด็นปัญหาที่มีการถกเถียงกันต่อมาหลายประเด็น ด้วยข้อสังเกตว่าการที่เจ้าพนักงานตำรวจกล่าวหาพระภิกษุกระทำความผิดเกี่ยวกับทางอาญา และบังคับให้สละสมณเพศ เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพบุคคลตามรัฐธรรมนูญหรือไม่? เพราะในทางพระวินัย จะจับพระสักได้นั้นต้องอาบัติปาราชิก 4 อย่างเท่านั้น กรณีเช่นนี้ที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด แต่ถ้าศาลพิพากษาถึงที่สุดว่าไม่ได้กระทำความผิดยกฟ้องให้พ้นโทษ แต่เมื่อกลับมาบวชใหม่ต้องเริ่มต้นนับอายุพรรษาใหม่สิทธิที่เสียไปนั้นจะเรียกครองคืนสู่สถานะเดิมในเรื่องของลำดับอายุพรรษา รวมทั้งสมณศักดิ์และตำแหน่งต่างๆ ได้หรือไม่?

ขอยกตัวอย่างกรณีที่ 1 ประเด็นปัญหาดังกล่าวเคยมีมาแล้วในอดีต ดังกรณี ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6782/2543ฎส. 12 น. 96 ว่า จำเลยเป็นพระภิกษุถูกเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมในข้อหาเมียบ้าไว้ในครอบครอง (ตำรวจจับกุมขณะอยู่ในบ้านของนางวรรณ) ซึ่งตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และฉบับแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 29 กำหนดให้พนักงานสอบสวน มีอำนาจจัดการดำเนินการให้พระภิกษุที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาเมื่อไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว พนักงานสอบสวนต้องหาไปวัดที่สังกัดอยู่เพื่อให้สัก ไม่ยอมสัก และเจ้าอาวาสก็ไม่ยอมดำเนินการสักให้ พนักงานสอบสวนจึงพาผู้ต้องหาไปสถานีตำรวจ ให้พนมมือต่อหน้าพระพุทธรูป กล่าวว่า “ข้าพเจ้าขอลาสิกข์ก่อน” พนักงานสอบสวนจึงให้ผู้ต้องหาถอดสบงและจีวรออกเองแล้วนำเสื้อยืดคอกกลมกางเกงขาสั้นมาใส่ ต่อมา เมื่อผู้ต้องหาได้ประกันตัว ก็นำจีวรมาถุงหม้ออีก จึงถูกดำเนินคดีฐานแต่งกายที่แสดงว่าเป็นพระภิกษุโดยไม่ชอบตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 208

ยกตัวอย่างกรณีที่ 2 ดังเช่นกรณีพระพิมลธรรม หรือคดีในอดีต จากการที่ครูบาศรีวิชัยได้ถูกอภิกรรมถึง 3 ครั้ง มีการดำเนินคดีความยาวนานเกือบ 30 ปี ตั้งแต่ พ.ศ.2451 – 2479 โดยเจ้าคณะเมืองเชียงใหม่และเจ้าคณะมณฑลพายัพ ให้มีการไต่สวนพิจารณาคดีที่กรุงเทพฯ ด้วยข้อกล่าวหา ดังนี้ตั้งตัวเป็นพระอุปชฌาย์ทั้งที่ไม่มีใบอนุญาต กระด้างกระเดื่องต่อพระราชบัญญัติสงฆ์ และใช้คำกล่าวอ้างของชาวบ้านที่ว่า ท่านมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ทำให้ฝ่ายส่วนกลางหวาดระแวงว่าท่านจะประพฤติดัวเป็นผีบุญ ซ่องสุมผู้คนและเป็นเหตุให้ประชาชนหลงงมงายถึงแม้ครูบาศรีวิชัยจะมีได้ถูกบังคับให้สละสมณเพศ แต่เป็นเหตุให้ท่านถูกกักขังไว้ที่วัดเจ้าคณะแขวงลี้วัดพระธาตุหริภุญไชย เมืองลำพูน และวัดเบญจมบพิตรฯ กรุงเทพฯ ในช่วงเวลาหนึ่งนั้น อย่างไรก็ตาม หากเกิดกรณีที่พระภิกษุผู้ต้องหาถูกกล่าวหาว่า กระทำความผิด แต่ไม่ยอมเปล่งวาจาลาสิกขา เพราะเชื่อว่าตนไม่ได้กระทำความผิด หรือถูกบังคับให้สละสมณเพศก่อนเพื่อสู้คดี ในขณะที่ยังมีได้มีกฎหมายเถรสมาคมบัญญัติเรื่องวิธีดำเนินการให้พระภิกษุผู้ต้องหาต้องสละสมณเพศหรือลาสิกขาบทเท่านั้นเพื่อสู้คดี พนักงานสอบสวนจะดำเนินการอย่างไรเพื่อจะได้ไม่

ต้องนำพระภิกษุจำขังทั้งผ้าเหลือง ในอรรถกถาได้กำหนดให้ใช้ “กายประโยค” คือ แสดงด้วยพฤติกรรม โดยอรรถกถาได้อธิบายไว้ว่า

หลัก “กายประโยค” ได้แก่ เปลื้องผ้ากาสายะเสียแล้วให้นุ่งห่มอย่างคฤหัสถ์ (เป็นเพียงอาบัติทุกกฏ) ยังไม่จัดเป็นการลาสิกขา หากคงประพฤติพรหมจรรย์มั่นคงอยู่ ย่อมไม่ขาดจากความเป็นพระ ดังเช่นกรณีหลวงพ่อบุญหรืออดีตพระพิมลธรรม แต่หากเข้าไปอยู่ในบ้านแล้วทำตัวอย่างคฤหัสถ์ก็ฟังได้ว่า ได้ปฏิญญาเป็นคฤหัสถ์ด้วย “กายประโยค” (โดยปริยาย) แล้วนั่นเอง หรือ อาจให้ลงชื่อ ปฏิญญาตนเป็นคฤหัสถ์ก็น่าจะใช้ได้ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2538: 212 – 213)

กรณีที่ 4 การสละสมณเพศโดยเหตุโลกวัชชะ

การสละสมณเพศด้วยเหตุโลกวัชชะตามกฎหมายอาศรัยฉบับที่ 21 พ.ศ.2538 ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และฉบับแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มาตรา 15 บัญญัติว่า “มหาเถรสมาคมจะตรากฎหมายอาศรัยเพื่อกำหนดโทษหรือวิธีลงโทษทางการปกครองโดยเจ้าสังกัดเจ้าของเขตมีอำนาจพิจารณาโทษแก่พระภิกษุหรือสามเณรเมื่อปรากฏว่าประพฤติอย่างใดอย่างหนึ่งดังนี้เช่นละเมิดพระวินัยอันเป็นโลกวัชชะให้สละสมณเพศได้”

คำว่า “โลกวัชชะ” หมายถึงอาบัติที่เป็นโทษทางโลกคือ คนสามัญที่มีใช้ภิกษุทำเข้าก็เป็นความผิดความเสียหาย เช่น โจรกรรม ฆ่า มนุษย์ ทูตตีกัน ต่อกัน เป็นต้นบางทีว่าเป็นข้อเสียหายที่ชาวโลกเขาติเตียน ถือว่าไม่เหมาะสมกับสมณะ เช่น ดื่มสุรา เป็นต้น ในมิลินทปัญหา ที่เป็นโลกวัชชะ คือ โทษทางโลกได้แก่ อุกุศลกรรมบถ 10 ในที่นี้ โลกวัชชะ ยังมีความหมายได้อีกหลายนัย ทั้งในเรื่องเกี่ยวกับการทำผิดกฎหมายบ้านเมืองหรือละเมิดจารีตประเพณีของชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งเป็นความผิดที่แม้คนทั่วไปทำเข้าก็ถูกดำเนินคดีเตียน ส่วนเมื่อพระภิกษุไปทำเข้าก็ยิ่งถูกดำเนินมากขึ้น ดังนั้น การกระทำบางอย่างแม้ไม่เป็นความผิดตามพระวินัย แต่ก็เป็นโลกวัชชะ คือ ถูกดำเนินคดีเตียนได้ เช่น สูบบุหรี่ ดื่มสุราในที่สาธารณะ ส่งเสียงดังในที่ชุมนุมชน ไม่เอื้อเฟื้อแก่สตรี และเด็ก มูลเหตุของโลกวัชชะ เกิดจากพระภิกษุและสามเณรที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมและประพฤติผิดต่อศีลที่เป็นอาบัติเบาและอาบัติหนัก จนเป็นที่ดำเนินคดีเตียนของพุทธศาสนิกชนและชาวโลกทั้งหลาย เนื่องด้วยความไม่สำรวมและมีพฤติกรรมการปฏิบัติตนอย่างฆราวาส องค์ประกอบโลกวัชชะ มี 2 ประการ คือ (1) สจิตตกะ มีเจตนาและ (2) อจิตตกะ ไม่มีเจตนา โทษแห่งการล่วงละเมิดโลกวัชชะมี 2 สถาน ได้แก่ (1) สถานเบา(ดำเนินคดีเตียน) (2) สถานหนัก ได้รับโทษทั้งทางธรรมและทางโลก เช่น ขาดจากความเป็นพระ เป็นต้น แล้วยังถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย เช่นกรณีพระภิกษุข่มขืนสีกา ก็อาจมีโทษจำคุกหรือประหารชีวิตได้เช่นเดียวกัน (พระมหารุ่งเรือง ขนตีสโ (เหิดขุนทด), 2556: 366)

ยังมีหลายกรณีที่มีปัญหาที่ถกเถียงและหาข้อสรุปไม่ได้ที่เกี่ยวกับโลกวัชชะที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับจารีตประเพณีบางอย่างที่ชาวโลกติเตียนนั้นคือของคณกลุ่มไหน? สังคมกลุ่มไหน? เช่น

บางสังคมยอมรับว่าพฤติกรรมนี้น่าติเตียน แต่บางสังคมไม่ยอมรับว่าพฤติกรรมนี้น่าติเตียนจึงเป็นปัญหาเอาความรู้สึกสังคมนั้นๆ มาเป็นตัวชี้วัดกลายเป็นกฎหมายสังคมที่มีโทษหนักบางครั้งถึงขั้นปาราชิกต้องลงโทษประหารชีวิตเรื่องนี้ต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ ความหนักเบาตามสถานการณ์ความจำเป็นต่อการดำรงชีพ และกิจวัตรควรปฏิบัติ สังคมปัจจุบันยังมีความเจริญมากเท่าใดยังทำให้พระภิกษุใช้ความระมัดระวังมากขึ้นและกังวลสับสนต่อพระภิกษุและสามเณร เพราะไม่มีอะไรมาเป็นตัวชี้วัดกำหนดอย่างชัดเจน การต้องใช้วิจารณญาณด้วยตนเอง แต่พระภิกษุและสามเณรแต่ละรูปมีความพร้อมในการใช้วิจารณญาณด้วยตนเองอาจจะไม่เท่ากัน จึงขอแยกเป็นพื้นฐานการพิจารณามี 4 กรณีดังนี้

1. กรณีไม่เข้าลักษณะผิดกฎหมายไม่เข้าลักษณะต้องอาบัติปาราชิกแต่อาจผิดจารีตประเพณีของท้องถิ่นหรือสังคมนั้นๆ ไม่ยอมรับวิเคราะหฺ์ตัวอย่างเช่น ดื่มสุราในเขตที่ไม่หวงห้ามสูบบุหรี่ในที่สาธารณะรับประทานอาหารเลยเวลาเที่ยงวัน การขับขี่รถจักรยานยนต์และรถยนต์ขี่ม้า ขับเรือ พายเรือการเที่ยวไปในสถานที่ๆ เรียกว่า “อโคจร” คือ บุคคลและสถานที่พระภิกษุไม่ควรไปมาหาสู่ มี 6 คือ หญิงแพศยา (โสเภณีหรือหญิงที่มีพฤติกรรมสำส่อนทางเพศ) หญิงหม้ายสาวเทื้อ (หญิงมีอายุที่ยังไม่แต่งงาน) ภิกษุณี บัณเฑาะก์ (กะเทย) และร้านสุรา ในปัจจุบันอาจหมายถึงสถานที่ต่างๆ เช่น แหล่งการพนัน สนามมวย สนามม้าสถานบันเทิง บาร์ผับงานสังสรรค์ รื่นเริงภายนอกวัด เป็นต้น กรณีเช่นนี้จำเป็นต้องพิจารณาโทษมากน้อยแค่ไหน? อย่างไร?

2. กรณีโลกวัชชะไม่เข้าลักษณะต้องอาบัติปาราชิก แต่เข้าลักษณะผิดกฎหมายอาญาหรือผิดศีลธรรม เช่น การเล่นการพนัน ดื่มสุราในบริเวณเขตหวงห้ามเสพยาเสพติด เป็นต้นกรณีเช่นนี้จะพิจารณาโทษหนักเบาแค่ไหน? อย่างไร?

3. กรณีโลกวัชชะที่ผิดระเบียบ กฎกติกา มรรยาท ข้อบังคับหรือผิดสมณสาธูป คือ ความประพฤติอันสมควรของสมณะเช่น จับจ่ายซื้อสิ่งของเครื่องใช้ในห้างสรรพสินค้าท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยว การใช้เครื่องมือสื่อสารทำตัวไม่สุภาพในที่สาธารณะอย่างไม่เหมาะสมการนุ่งห่มจีวรไม่เรียบร้อย จะต้องพิจารณาโทษหนักเบาแค่ไหน? อย่างไร?

4. กรณีโลกวัชชะ ในขณะที่เดินทางไปทั้งในและต่างประเทศ เช่น การเข้าพักจำวัดในโรงแรม หรือในสถานที่ที่ไม่เหมาะสม การฉ้อฉลอาหารผิดเวลา เพราะความแตกต่างกันของโซนเวลาซึ่งจำเป็นจะต้องปรับตัวให้เข้ากับบริบททางสังคมของประเทศนั้นอย่างไร? แต่ถึงอย่างไรก็ตามจะต้องยึดหลักพระธรรมวินัยปิฎกเป็นจุดศูนย์กลาง นอกเหนือจากนั้นต้องใช้วิจารณญาณของตนเองว่า สิ่งไหนควรและไม่ควรอย่างไร? สิ่งที่น่าสนใจและเป็นปัญหาที่จะต้องถกเถียงกันต่อไปคือ ความหมาย คำว่า “โลกวัชชะ” ถูกบิดเบือนให้กลายเป็นอาบัติร้ายแรงถึงขั้นต้องปาราชิก จึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับผู้ไม่หวังดีมีอคติต่อพระภิกษุเพื่อหวังผลประโยชน์บางประการเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดมีมาตรฐานอย่างไร? ว่าพฤติกรรมเช่นนั้นเป็นโลกวัชชะดังนั้นจะต้องการตีความและกำหนดให้มีระเบียบในการวินิจฉัยให้ชัดเจน

3. สรุป

การสละสมณเพศไม่ว่าจะเป็นกรณีใดๆก็ตามย่อมมีผลกระทบกระเทือนต่อพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น ปัญหาประเด็นสำคัญมีอยู่ว่าถ้าพระภิกษุถูกล่ามล้างกระทำผิดเกี่ยวกับคดีอาญาเมื่อกระบวนการยุติธรรม ทั้งพนักงานสอบสวน อัยการ ศาลมีให้ประกันตัว ก่อนเข้าห้องควบคุมตัว จะต้องสละสมณเพศก่อนทั้งที่ยังไม่ได้พิสูจน์ความผิดเกี่ยวกับพาราชิก จะถือว่าพาราชิกขาดจากการเป็นภิกษุหรือไม่?อย่างไร? ถ้า ต่อมาภายหลังได้ประกันตัวหรือศาลยกฟ้องให้พ้นผิดจะคืนสถานภาพให้กลับสู่สถานเดิมได้หรือไม่?อย่างไร?ถ้าพิจารณาตามหลักการซึ่งยังขัดแย้งกับพระธรรมวินัย เนื่องจากความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพและสถานภาพของพระภิกษุ และกฎหมายของสงฆ์ยังขาดบทบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความนิคหกรรมชั้นสอบสวนรองรับ เพื่อให้สามารถพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์ได้อย่างยุติธรรม รวดเร็ว เนื่องจากการละเมิดพระวินัยบางอย่างนั้น ลักษณะบางครั้งการทำผิดไม่เปิดเผย ลึกลับ ซับซ้อนตามสภาพสังคม นอกจากนี้ยังมีขบวนการจับพระสึก มีการจัดฉาก ใส่ร้ายป้ายสีการใช้กฎหมายอาญาฉบับที่ 11 (พ.ศ.2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรม ยังมีข้อบกพร่อง เพราะไม่ได้กำหนดให้มีผู้รับผิดชอบในการสอบสวน จึงไม่มีอำนาจตามกฎหมายรองรับในการดำเนินการใดๆ เช่น ออกหมายเรียกพยานหรือหมายค้น จึงทำให้กระบวนการนิคหกรรมขาดประสิทธิภาพ

ดังนั้นถ้าหากปล่อยทิ้งไว้จะทำให้มีประเด็นปัญหาต้องถกเถียงเกิดความขัดแย้งสงฆ์กันต่อไปไม่จบสิ้น ผู้เขียนจึงขอวิงวอน ให้ชาวพุทธทั้งหลายจงได้โปรดมาช่วยกันระดมสมองและความคิดฟื้นฟูปรับปรุงแก้ไขความไม่ชัดเจนของพระธรรมวินัยปิฎก พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และข้อควรปฏิบัติเกี่ยวกับโลกวัชชะให้สอดคล้องสัมพันธ์กับสภาพสังคมปัจจุบัน คาดหวังว่าถ้าประสบความสำเร็จมีความชัดเจนแล้วความขัดแย้งความสงฆ์ของชาวพุทธคงหมดไป.

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา บุญสมิต.(2549), พระสงฆ์และสถาบันพระพุทธศานานอก “กฎพระสงฆ์ “ ใน
กฎหมายตราสามดวง.กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา.
นิตดาภา ภัทธานนท์. (2551),ความผิดอาญาของพระสงฆ์ตามกฎหมายเก่า. วิทยานิพนธ์นิติ
ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
สัมพันธ์ เสริมชีพ. (2543). คู่มือพระสงฆ์ไทย เจ้าอาวาสเป็นเจ้าพนักงานหรือไม่ ?.กรุงเทพฯ: ส.
เสริมมิตรการพิมพ์.

คม ชัด ลึก. “พระ” ถูกจับดำเนินคดีอาญา.. ต้องสึก ? . ค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2561. จาก <http://www.komchadluek.net/news/scoop/327310>

แสง จันทร์งาม และคณะ. (2539). พระไตรปิฎก สำหรับพระนวกะและพุทธศาสนิกชนทั่วไป เล่มที่ 1. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2547). ความสำคัญของกฎหมายตราสามดวง : แวนส่องสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เฟื่องฟ้า.

ไทยรัฐ. ปัญหาจากคดีอาญาพระ . ค้นเมื่อ 31 พฤษภาคม 2561. จาก <https://www.thairath.co.th/content/1294836>.

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 208 “ผู้ใดแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายแสดงว่าเป็นภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวชในศาสนาใดโดยมิชอบ เพื่อให้บุคคลอื่น เชื่อว่าตนเป็นบุคคลเช่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), (2553), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 15, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิ ป.อ.ปยุตโต เพื่อเชิดชูธรรม,) หน้า 382.

มิลินทปัญหา. สัตตมวรรค วรรคที่ 7 อรหันตสมโหปัญหาที่ 8 ความเปลอสติของพระอรหันต์. ค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2561. จาก <http://tripitaka-online.blogspot.com/2016/05/ml028.html>.

พระมหารุ่งเรือง ขนดิสโห (เห็ดขุนทด). (2556). การศึกษาเปรียบเทียบปณัตตวิวัชชะและโลกวัชชะในพระพุทธศาสนาเถรวาท. วารสารนารายณ์ มจร.โคราช. ปีที่ 27 ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน 2556.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2553). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 15.

วิจิตร เรือนอินทร์ และพิสิฐฐ์ โคตรสุโพธิ์, (2559), การศึกษาเปรียบเทียบวิธีการสอบสวนวินัยพระสังฆาธิการกับวินัยตำรวจ,วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา,(ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 | กรกฎาคม - ธันวาคม 2559), หน้า 29.

เสฐียรพงษ์วรรณปก. (2537). ความเป็นมาของอาบัติปาราชิก. กรุงเทพฯ : บริษัท พี เอ ลีฟวิ่ง จำกัด.

แสง จันทร์งาม และคณะ. (2539). พระไตรปิฎก สำหรับพระนวกะและพุทธศาสนิกชนทั่วไป เล่มที่ 1. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

หยุด แสงอุทัย. (2548). คำอธิบายกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.

พิมพ์ธรรม. ศิลปวัฒนธรรม. ปีที่ 39 ฉบับที่ 2 ธันวาคม 2560.